

AVRUPA'DA BİRLİĞİN YOLU TÜRKİYE'DEN GEÇER

*Hakan SAMUR**

Özet

Türkiye'nin tam üyeliği, Avrupa Birliği açısından en hararetli tartışmaların yaşandığı ve devamlı sürüncemede tutulan bir konu niteliğindedir. Gerek Birliğin ve üye ülkelerin yönetici elitleri açısından gerekse AB toplumu açısından Türkiye'nin üyeliğine karşı oluşan belki de en sık tekrarlanan gerekçesi Türkiye'nin sosyo-kültürel anlamda AB'den oldukça farklı bir konumda bulunmasıdır. Söz konusu gerekçe, Türkleri asırlarca Avrupa'nın en önemli Ötekisi yapan tarihsel bir arka planla da beslenmektedir. Bu çalışmanın ortaya koymaya çalıştığı husus, özellikle dinden kaynaklanan kültürel farklılıklarının ve en önemli tarihsel Ötekisi rolünün bulunmasının aslında Türkiye'yi üyeliğe kabul etme açısından, AB'nin dikkate alması gereken en önemli unsur olduğudur. Hatta Birliğin demokratik ve çoğulcu bir çerçevede tam anlamıyla siyasi bir birlik oluşturması yönündeki ideale ulaşabilmesi için bu zorunludur.

Anahtar Kelimeler: *Avrupa'nın Ötekisi, Avrupa Birliği, Türkiye.*

Abstract

For the European Union, Turkey's full membership constitutes the basis of many heated arguments and has become a topic that is continually deferred to a later date. Perhaps the most frequently repeated reason given for the stand against Turkey's accession by both the leading elite of the Union and member states, and the EU community, is that Turkey's socio-cultural status significantly differs from that of the EU. This reasoning is also fed by a historical background that made Turks the most noteworthy Other for Europe for centuries. The present study attempts to show that cultural differences resulting especially from religion and the role Turkey has played as the most important historical Other, in fact constitute a principal point that the EU needs to take into account in terms of accepting Turkey's membership bid. This is actually necessary if the EU is to reach its ideal of building a fully political union founded on a democratic and pluralistic framework.

Key Words: *Other of Europe, European Union, Turkey.*

* Yrd.Doç.Dr., Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Diyarbakır

Giriş

Bu makalede Avrupa Birliği'nin, demokrasi, hukukun üstünlüğü, insan haklarına saygı ve çok kültürlülük gibi ilkeler çerçevesinde oluşturmaya çalıştığı ortak siyasi kimliğini olgunlaştırabilmesi ve tam anlamıyla bir siyasi birlik kurabilmesi açısından Türkiye'nin üyeliğinin ne derece önemli ve gerekli olduğu izah edilmeye çalışılacaktır. Başka bir ifade ile, "Türkiye'nin AB için önemi" sorusu tamamen AB ortak kimliği merkezli bir çerçevede ele alınacak; Türkiye'nin AB'ye olası siyasi, ekonomik, stratejik, demografik katkıları bu çalışmanın dışında tutulacaktır.

Avrupa'da birliğin yolunun Türkiye'den geçtiği tezimizi izah edebilmek için, öncelikle bir başka sorunun cevabını vermemiz gerekmektedir. Avrupa, neyin birliğini oluşturmaya çalışıyor? Sosyal yapılandırmacı bir yaklaşımla söz konusu soru farklı açılardan ilk iki bölümde ele alınacaktır. Birinci bölümde, AB'nin hedeflerinden ve bu hedeflere ulaşma açısından kendisine bir nevi kimliksel özellik olarak belirlediği temel değerlerden bahsedilecektir. İkinci bölümde, *Öteki* kavramından hareketle AB'nin, aynı zamanda Avrupa tarihinden edinilen tecrübelerle dayanan, özellikle de geçmişin olumsuzluklarından çıkarılan dersler sonucunda kendisini geliştiren bir proje olduğu açıklanacaktır. Son bölümde ise, AB toplumunda Türkiye'nin üyeliğine bakış konusu genel bir çerçeve ile ortaya konduktan sonra, Türkiye'nin üyeliğinin AB'nin ortak kimlik inşa etme ve dolayısıyla tam bir siyasi birliğe ulaşabilme sürecinde ne derece kritik bir yere sahip olduğu izah edilecektir.

Demokratik ve Çoğulcu Bir Avrupa Birliği

Norman Davies, kıta tarihini oldukça canlı bir üslupla anlattığı eserini, bugünün AB'sinin felsefesini de özetleyen "Avrupa geleceğe yürüyor" ifadesiyle bitirmişti.¹ Avrupa kavramının, birlik ve bütünleşme planlarına konu olacak şekilde öne çıkması esasen 16.yüzyıldan itibaren başlamış ve Delanty ve Rumford'un² belirttikleri gibi her dönem, o andaki koşullara göre kendi Avrupa'sını inşa etmeye çalışmıştır. Bir hesaba göre, sadece 19. yüzyılın başından beri Avrupa'da ortaya atılan ekonomik, kültürel ve/veya siyasi amaçlı bütünleşme önerilerinin sayısı 160 civarındaydı.³ Model olarak tarihte örneğine rastlanmayan bugünkü AB ise, gösterdiği performans ve ulaştığı seviye açısından Avrupa tarihindeki birleşme girişimlerinin en başarılısı olmuştur. İkinci Dünya Savaşı sonrasında, yaşlı kıtada hayata geçirilen ve hâlihazırda sürdürülen bu girişim ne tür bir birlik projesidir? Bazı bilim adamlarının belirttikleri gibi, belki başlangıçta bu projenin nasıl sürdürüleceğine ilişkin bir master plan bulunmamakta idi (Delanty ve Rumford 2005, 18).⁴ Hala da böyle bir master planın bulunmamasının ve AB girişiminin kendine özgü nitelik taşımamasının belirgin bir kanıtı olarak Amsterdam Antlaşması hususunda Avrupa Parlamentosu Kurumsal İşler Komitesi tarafından

¹ Norman Davies, *Avrupa Tarihi*, Mehmet Ali Kılıçbay (Çev. Ed.), Ankara, İmge Kitabevi, 2006, s. 1206.

² Gerard Delanty ve Chris Rumford, *Rethinking Europe*, London, Routledge, 2005, s. 28.

³ Sven Papecke, "Who Needs European Identity and What Could It Be?", Brian Nelson (der.), *The Idea of Europe*, Oxford, Berg, s. 72.

⁴ Delanty ve Rumford, op. cit., s. 18.

hazırlanan bir rapor gösterilebilir. Bütün temel antlaşmalarına bakıldığında AB bütünleşmesinin amacının geleneksel anlamda bir federal devlet kurmak olmadığını altını çizen rapor, daha sonra şöyle devam etmektedir:⁵ "...Birlik, özellikleri bizzat kendi tarihi ile yani Birlik halklarının bütünleşme yolundaki arzularına dayalı gelişmelerle belirlenen, devamlı değişim durumunda, sui generis bir hukuki düzen olarak anlaşılmalıdır."

Ancak şu bir gerçek ki, söz konusu projenin daha baştan beri öngörülen hedefleri var: Barış ve refahın sağlanması, küresel dengede söz sahibi olma ve en nihayetinde bütün yönleri ile tam bir siyasi birlik kurma. Bu hedeflere ulaşılabilmesi açısından neo-fonksiyonel bir anlayışla önce ekonomik alanda ve altı ülke arasında başlatılan yakınlaşma çabaları, birkaç on yıl içerisinde hem fonksiyonel derinlik hem de coğrafi genişlik bakımından çok önemli bir seviyeye ulaşmıştır.

AB projesini kendine özgü yapan ve geçmişteki girişimlerden farklı kılan, sadece ülkelerin ekonomik, askeri, vs. fiziki-maddi güçlerinin (material power) bir araya getirildiği uluslarüstü bir yapı olması değil, aynı zamanda bu yapının bilgi, normlar, değerler, kültür ve kimlik gibi maddi olmayan-normatif güçlerle de (discursive power) desteklenmesidir.⁶ Bunun anlamı, AB'nin kurumsal-prosedürel bir yapılandırmanın ötesinde, bazı ortak değerlerin ve kimliksel özelliklerin içselleştirildiği sosyal bir yapılandırma sürecini de içerdiği. O halde, nedir bu bütün yönleri ile tam bir siyasi birlik kurma nihai hedefi dikkate alındığında kaçınılmaz sayılabilecek söz konusu ortak değerler ve kimliksel özellikler?

AB'nin ortak değerleri ve kimliği nedir, ne olmalıdır, dini-kültürel-tarihi unsurlar bu kimlikte yer almalı mıdır? Bunlara ilişkin tartışmalar çok yapılmış ve yapılmaktadır. Ancak gerek temel belgeler gerekse politikalar dikkate alındığında Birliğin gelişim süreci içinde daha da belirgin olarak ortaya çıkan şudur ki AB; demokrasiyi, hukukun üstünlüğünü, insan haklarına saygıyı ve çok kültürlülüğü kendisine ortak kimlik parametreleri-değerleri olarak belirlemiştir. Roma Antlaşması'nın giriş kısmında ya da çeşitli maddelerinde açık ya da örtülü bir şekilde yer bulan bu değerler; 1960'ları çoğunlukla ekonomik entegrasyona yoğunlaşarak geçirdikten sonra, 1970'lerle beraber siyasi ve sosyal alanlarda da yakınlaşmayı politikalarına yansıtan Birlik'te, daha fazla seslendirilmeye ve hukuki metinlere yerleştirilmeye başlamıştır. 1993 başında yürürlüğe giren Avrupa Birliği Antlaşması'na gelindiğinde ise iyice somutlaşmış ve söz konusu ilkeler, Antlaşma ile ihdas edilen AB vatandaşlığının yapıtaşları olmuşlardır. Bir

⁵ EP-CIA (European Parliament Committee on Institutional Affairs), Report on the Amsterdam Treaty, Strasbourg, 5 November 1997, s. 15.

⁶ Emanuel Adler, "Seizing the Middle Ground: Constructivism in World Politics", European Journal of International Relations, Cilt 3, No 3, 1997, s. 319-363; Ted Hopf, "The Promise of Constructivism in International Relations Theory", Andrew Linklater (der.), International Relations: Critical Concepts in Political Science, London, Routledge, 1998, s. 1756-1783.

anlamda AB, o güne kadar aşama aşama devreye soktuğu ortak kimlik hususundaki vizyonunu kesin olarak ilan etmiştir.⁷

AB, söz konusu kimliksel değerleri hem üye ülkelerde hem de Birlik düzeyinde atılan her adımda kendisine rehber edinme iddiasındadır. Yani AB, yukarıda saydığımız barış ve refahın sağlanması, küresel düzlemde etkin olma ve siyasi birlik hedeflerine ulaşılacaksa, bunun ancak, söz konusu ana ilkelerin belirlediği bir rotada yürümek sayesinde başarılacağını öngören bir projedir. Dolayısıyla, her ne kadar başlangıç adımları piyasaların serbestleştirilmesi ve ekonomik duvarların kaldırılması hususundaki politikalara ayrılmış olsa da, maddi çıkarların yanında ortak siyasi değerlerin ön planda tutularak şekillendirilmeye çalışıldığı bir modeldir.

Aslında AB'yi bahsedilen normatif-kimliksel değerlerle tanımlama ve kabul etme durumu sadece kurumsal politikalarda ve belgelerde ortaya çıkan bir durum değildir. Bir Eurobarometer anketi dikkate alındığında, AB'yi oluşturan toplum nezdinde de böyle bir anlayışın geliştiğini söylemek mümkündür. AB vatandaşlarının yüzde 54 gibi önemli bir kısmı, üye ülkelerin ortak bir takım değerler çerçevesinde birbirlerine yakın olduklarını belirtirlerken; sadece üçte birlik bir kısım (yüzde 34) bunun tersini söylemektedirler.⁸ Soru biraz değiştirilerek sorulduğunda; ortak Avrupa değerlerinin olmadığını düşünenlerin içinde bile, yüzde 63 oranında bir kesim yine de Avrupa'yı, dünyanın diğer bölgelerinden ayıran birtakım değerlerin varlığını kabul etmektedirler.⁹ Söz konusu ortak değerlerin neler olduğuna gelince, AB'yi en iyi temsil eden üç değer ne olduğu sorulduğunda en fazla tekrarlanan cevaplar insan hakları (yüzde 37), barış (yüzde 35) ve demokrasi (yüzde 34) olmuştur. Bunları yüzde 22 ile hukukun üstünlüğü, yüzde 17 ile de başka kültürlerle saygı izlemektedir. AB'nin öne çıkan ortak değeri olarak din unsurunu görenlerin oranı ise sadece yüzde 3 olmuştur.¹⁰

AB'nin kendisine gelişme yolu olarak belirlediği ve siyasi, ekonomik, sosyal yapılanmasında temel esaslar olarak kabul ettiği değerler elbette ki bir anda ortaya çıkmamıştır. İzleyen bölümde ele alınacağı gibi, geleceğin Avrupa'sını kurmak için yola çıkan AB projesi, aynı zamanda Avrupa'nın kendi geçmişiyle hesaplaşmasının bir ürünüdür. Birlik, kıta tarihinin neredeyse tamamını dolduran eski düşmanlıkları, nefretleri, ayrışmaları yukarıda saydığımız temel ilkeleri daha da içselleştirmek yoluyla aşabilmeyi hedeflemiştir.

Geçmişten Alınan Derslerle Kurulan Bir Avrupa Birliği

II. Dünya Savaşı sonrasında hayata geçirilen birleşme hareketi, geçmişin ve özellikle yakın geçmişin tecrübelerinin ışığında, belki bazı yönleri ile önceki bazı devirlere benzeyen ancak toplamda daha önce Avrupa'nın şahit olmadığı türden

⁷ Joseph H. Weiler, "The Reformation of European Constitutionalism", *Journal of Common Market Studies*, Cilt 35, No 1, 1997, s. 97-131; Andrew Linklater, *The Transformation of Political Community*, Oxford, Blackwell, 1998.

⁸ European Commission, *Eurobarometer 69 – Values of Europeans*, (Kasım 2008), <http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb69/eb69_values_en.pdf> (10 Ekim 2009).

⁹ Ibid, s. 13.

¹⁰ Ibid, s. 22.

yepyeni ve sui generis bir süreç olarak ortaya çıkmıştır. Avrupa'nın kendi geçmişiyle yüzleşmesinin ve kendi öz eleştirisini yapmasının neticesidir bu. Bir başka ifadeyle, sürecin ilk ortaya çıkış şekli, ilkeleri ve gelişme rotası aslında geçmişin başarısızlıklarına ve yıkımlarına yönelik bir manifesto niteliğindedir. Savaşlarda insan haklarına verilen önem ve Hıristiyanlığa ilişkin örneklerden hareketle bu sözlerimizi detaylandırabiliriz:

Antik Çağda Yunanlılar açısından savaşlarda çocukların öldürülmesi hoş olmayan bir davranış olarak kabul edilirken, ilerleyen yüzyıllarda dinin de etkisiyle örneğin şövalyelik döneminde kadınların, çocukların ve din adamlarının öldürülmemesi fikri yaygınlık kazandı. Aydınlanma dönemiyle beraber, savaşlarda insan haklarının ihlal edilmemesiyle ilgili çok daha ileri görüşler ortaya atıldı. Bütün bu aşamalara rağmen, tarihinin hemen her döneminde Avrupa'da, söz konusu sınırların acımasızca çiğnendiği hatta son yüzyılda durumun daha da kötüleşerek savaşlara yaklaşımın karşı tarafı tamamen ortadan kaldıracak şekilde imha ya da total savaş mantığına evirildiği görülmektedir.¹¹ Olası bir savaşta insan haklarına gereken özenin gösterilmesi hususunda Avrupa toplumunun esas girişimleri İkinci Dünya Savaşı sonrasında Hague Kongresi ve Cenevre Sözleşmeleri ile gerçekleşmiş; AB'de gerek bu çabaları referans alarak gerekse kendi ilkelerini serdederek konuya yaklaşımını ortaya koymuştur. Böylece, tarih boyunca geliştirilmeye çalışılan ve fakat bir türlü istenen etkinliğe ulaşamayan savaşlarda insan haklarına ilişkin kurallar, ciddi anlamda ilk kez İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki yeni Avrupa düzeni tarafından benimsenmiştir. Ancak görüldüğü gibi bu benimsemede, tarihsel süreç içinde gittikçe artan oranda savaşların yıkıcı etkisinin kıta devletleri tarafından tecrübe edilmesinin ve buna paralel olarak konuya çözüm bulmak amacıyla teorik-düşünsel çabaların yoğunlaşmasının katkısı büyüktür.

Aynı şekilde Hıristiyanlık örneğine gelecek olursak; Avrupa'nın, yüzyıllardır Hıristiyanlığın hâkim ve yaygın olarak yaşandığı topraklar olduğu bir gerçektir. Ama yazılı ve sözlü metinleri dikkate alındığında insan onurunun, barışın ve sevginin dini olması gereken Hıristiyanlık, önceki hiçbir yüzyılda Avrupa'da savaşları durduramamış ve hatta bizzat kendisi üzerinden birçok kanlı olaylar Avrupa sahnesinde cereyan etmiştir. Bu savaşlar ve olayların çoğunluğu, Öteki olarak addedilen Müslümanlarla karşı karşıya kalındığında değil, bizzat Hıristiyanların kendi aralarında ve dini-toplumsal anlamda Öteki kabul edilen diğer bazı unsurlara karşı (Yahudiler, Çingeneler, reformist din ve bilim adamları, büyücüler¹²) yaşanmıştır. İnsanlık tarihi içinde son yüzyılların merkezi gelişim alanında yer alan Avrupalıların barışı ve işbirliğini öğrenmeleri bir olgunlaşma süreci içinde ve bütün bu yaşananların sonucunda olmuştur. II. Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkan ve demokrasiyi, adaleti ve hoşgörüyü ön plana

¹¹ Anja V. Hartmann ve Beatrice Heuser (der.), **War, Peace and World Orders in European History**, London, Routledge, 2001.

¹² Özellikle 16. ve 17. yüzyıllarda yaygınlık kazanan büyücü avları çerçevesinde öldürülen on binlerce kişinin çoğunluğu da aslında, Kilise otoritesine aykırı dini akımlara kapılanlar, Yahudiler ve kadınlardan oluşmaktaydı (Josep Fontana, **Çarpıtılmış Geçmiş Ayna-Avrupa'nın Yeniden Yorumlanması**, İstanbul, Literatür Yayıncılık, 2003, s. 88).

çıkaran Avrupa birleşme hareketi ne kadar seküler bir düzlemde yürüse de; kendisine kimliksel temel olarak edindiği bütün değerlerde, önceki yüzyıllarda bir türlü beklenen etkiyi gösteremeyen dini-manevi rasyonalitenin katkısı yadsınamaz.¹³ Bu rasyonalite sebebiyledir ki, farkında olunmasa ya da kabul edilmese bile bir yandan geçmişte kendi üzerinden yapılan yıkımlardan ve savaşlardan alınan dersler ve diğer yandan da bizatihi kendisinin taşıdığı olumlu değerler, Hıristiyanlığa, bugünkü AB'nin harcında kaçınılmaz bir yer vermektedir. Ancak AB bir Hıristiyan kulübü değildir. Bu sözler, kültüralist bir indirgemeye AB'nin temel değerlerini Hıristiyanlıkla eşitlediğimiz manasında algılanmamalıdır. Daha önce açıkladığımız gibi, AB sadece maddi güçlerin ve prosedürel süreçlerin etkisi altında oluşmamakta, bunun ötesinde maddi olmayan ve normatif güçlerin etkisiyle ortaya çıkan çok yönlü bir yapı olarak belirmektedir. Bu durumda, tarihi-kültürel faktörler her şeyi açıklayan unsurlar olmak yerine,¹⁴ söz konusu maddi olmayan-normatif güçlerden biri olarak AB'nin yapılandırılmasında yerlerini almaktadırlar. Burada vurgulamak istediğimiz nokta, dini rasyonalitenin, geçmişteki yanlışlıklardan alınan derslerle bugünün AB'sinin toplumsal ve kurumsal yapılanmasında olması gerektiği noktada konuşulduğudur. Tarihsel süreç içinde Hıristiyanlığın böyle bir konumsal değişime uğramasının doğal bir sonucu da şudur ki geçmişte din adına Öteki olarak algılanan ve yukarıda örneklendirdiğimiz unsurlar günümüz AB'sinin demokratik-çoğulcu yapısı içinde kendi yaşam alanlarını oluşturmuşlar ve birçok yönden hukuki güvenceye de kavuşmuşlardır.

Hıristiyanlık örneği yerine, özellikle Avro-milliyetçiler tarafından ve genellikle seçmeci bir mantıkla sıkça atıfta bulunulan Klasik Yunan, Roma Hukuk Düzeni, Rönesans, Aydınlanma, Fransız Devrimi ve Endüstrileşme kavramlarından¹⁵ her hangi biri alınsa yine benzer bir sonuca ulaşılabilir. Bu dönemlerden her biri, (Avro-milliyetçiler ne kadar negatif yönlerini görmezden gelmeye çalışırlarsa çalışsınlar) hem geçmişte verdikleri zararlardan elde edilen tecrübelerle hem de bizzat kendilerinde bulunan olumlu yönlerle bugünün AB'sini şekillendiren etkenlerdendir. Ayrıca, Avrupa sadece yukarıda belirtilen unsurların yer aldığı lineer bir düzlemde oluşmamış, diğer kaynaklar bir yana en azından iki Avrasya medeniyetinin, Rus ve İslam medeniyetlerinin, önemli etkileri ve katkıları ile kendisi olabilmiştir.¹⁶ Bugünün Avrupa'sını temsil eden AB ne bunların devamıdır ne de toplamı. AB bütün bunların

13 A. Husseyinov, "Ethical Basis of European Identity", Nedret Kuran Burçoğlu (der.), **Multiculturalism: Identity and Otherness**, İstanbul, Boğaziçi University Press, ss. 57-61; Bkikhu Parekh, **Rethinking Multiculturalism-Cultural Diversity and Political Theory**, 2. Baskı, New York, Palgrave Macmillan, 2006, s. 147; Krzysztof Michalski, "Introduction", Krzysztof Michalski (der.), **What Holds Europe Together?**, Budapest, Central European University Press, 2006, s. 11.

¹⁴ Vivienne Orchard, "Culture as Opposed to What", **European Journal of Social Theory**, Cilt 5, No 4, 2002, ss. 419-433.

¹⁵ **Denis De Rougemont**, *The Idea of Europe*, London, Collier-Macmillan, 1966; **Lambros Couloubaritsis et al.**, *The Origins of European Identity*, Brussels, European Interuniversity Press, 1993; **Richard Hill**, *We Europeans*, Brussels, Europublications, 1995.

¹⁶ Robert Bideleux ve Ian Jeffries, **A History of Eastern Europe**, London, Routledge, 1998.

sonucunda ama hepsinden farklı ve yeni bir söylem olarak bugünkü Avrupa'yı şekillendirmektedir.

Yine burada dikkat çekmek istediğimiz nokta, dini aksiyoloji dışında Avrupa tarihine etkisi olmuş bütün diğer dönemlerde ve özellikle Avrupa kavramının yaygınlık kazanmasından sonra, kıtadaki gelişmelerde Öteki olarak algılanan unsurlar her zaman var olagelmıştır (geri kalmış Doğu toplumları, köleler, milliyetçi yaklaşımlarla başka milletler-ırklar). Söz konusu Ötekilerle olan ilişkiler çoğunlukla Avrupa tarihinin sömürgecilik, milliyetçi şovenizm ve faşizm gibi kanlı ve olumsuz sayfalarının yazılmasına kadar götürecek sonuçlar doğurmuştur. Günümüz AB'sinin hukuki ve kurumsal yapılanmasında ise, bahsedilen unsurlar da artık Öteki olma özelliklerini yitirmişler, tam aksine onlar üzerinden ortaya çıkan sonuçlar Birliğin ve üye devletlerin karşı olduğu olgular halini alarak Öteki konumuna gelmişlerdir. Öyle ki, yakın geçmişinin sadece kendisini değil bütün Avrupa'yı mahvedici faşist ideolojisinden sıyrılabilmeyi başarabilen Almanya, söz konusu geçmişini Öteki kabul ederek hem kendi yeniden yapılanmasını ve hem de II. Dünya Savaşı sonrası yeni Avrupa düzenini bu yeni anlayış üzerine oturtmuştur.¹⁷

Birliğin hukuk düzenine ve uygulamalarına bakıldığında, geçmişin kötü izlerinin silinmesi hususunda gerçekten de çok önemli bir mesafenin kat edildiğini söylemek mümkündür. Tarihsel düşmanlığın bırakılıp, daha başlangıçta Fransa-Almanya ortaklığının kurulması belki de en bariz örnek. Bugün artık ders kitaplarında Avrupa halkları arasında nefreti ve düşmanlıkları körükleyen bir tarih anlatımı terk ediliyor AB ülkelerinde.¹⁸ İnsanlar, eskiden kendilerine yasak olan veya tarihi düşman olarak bildikleri komşu ülke topraklarına rahatlıkla gidebiliyor, hatta yerleşebiliyorlar. Örneğin, Finlandiya ve Rusya arasında asırlardır gerilim ve çatışmalara sebep olan Karelia Bölgesi'nde, AB'nin desteği ile bir Euro-bölge (ki Rusya Birliğe üye bile olmadığı halde) kurulmuş ve bunun sayesinde iki kesimde de artık pek az kimse eskinin çatışmacı söylemlerini ve sınır problemlerini gündeme getirir olmuştur.¹⁹

Aynı şekilde, Avrupa'da geçmişte Öteki konumuna itilmiş veya mağdur edilmiş birçok unsur, bugün artık Birlik mozaığının çoğunlukla kabullenilmiş parçaları durumundadırlar: Homoseksüeller,²⁰ çingeneler²¹, kadınlar.²² Bu bağlamda

¹⁷ Martin Marcussen et al., "Constructing Europe? The Evolution of Nation State Identities", Thomas Christiansen, Knud Erik Jorgensen ve Antje Wiener (der.), **The Social Construction of Europe**, London, Sage, 2001, ss. 101-121.

¹⁸ Cris Shore, "Imagining the New Europe: Identity and Heritage in European Community Discourse", Paul Graves-Brown et al. (der.), **Cultural Identity and Archaeology: The Construction of European Communities**, London, Routledge, 1996, ss. 96-116; Stefan Berger, "Representations of the Past: The Writing of National Histories in Europe", **Debatte**, Cilt. 12, No. 1, 2004, ss. 73-96.

¹⁹ Sergei Prozorov, "Border Regions and the Politics of EU-Russian Relations", Working Papers Series in EU Border Conflicts Studies, <<http://www.polsis.bham.ac.uk/documents/research/euborderconf/wp03-border-regions-the-politics-of-EU.pdf>> (19 Aralık 2009).

²⁰ Carl F. Stychin, "Sexual Citizenship in the European Union", **Citizenship Studies**, Cilt 5, No 3, 2001, ss. 285-301.

değerlendirilmesi gereken en belirgin tarihsel Ötekilerden Yahudilerin geri dönüşü daha da kayda değer olmuştur. Yüzlerce yıldır Avrupa’da buldukları marjinal konum ortadayken ve henüz II. Dünya Savaşı’nda maruz kaldıkları zorluklar bile unutulmamışken, Savaş sonrası kurulan yeni Avrupa düzeninde legalize olmak bir yana “Judeo-Hıristiyan geleneği” söylemiyle Yahudilerin, Avrupa’nın yapıtaşlarından biri oldukları yaygın bir şekilde dillendirilmeye başlamıştır.²³

Hukuk düzenine ve uygulamalara yansımaları olan bu denli önemli gelişmeler dikkate alındığında, AB’nin şu an için bulunduğu noktayı belirleme açısından sorulması gereken iki önemli soru şunlardır: Demokrasi ve çok kültürlülük gerçekten yeni Avrupa projesinin samimi ve ayrılmaz özellikleri olacak derecede içselleştirildi mi? Geçmişin kötü izleri ve düşmanlıkları tamamen silindi mi?

Şüphesiz AB’de ortak bir kimlik ve ortak bir Avrupalılık bilinci oluşturma açısından çok önemli dönüm noktalarından sayılan ünlü Adonnino Raporu’nda da²⁴ belirtildiği üzere, savaşı görmeyen nesillerin yaratacağı geleceğin Avrupası olsa bile söz konusu olan; yine de yüzyılların birikimi ile oluşan toplumsal hafızanın kısa sürede ortadan kaldırılabilmesi ve bütün eski sorunların şu an için yok kabul edilebilmesi mümkün görünmemektedir. İki belirgin örnek verecek olursak: Etnik tonları da dâhil olmak üzere milliyetçilik, hala Birliğin birçok yerinde kritik rol oynayabilmektedir. Aynı şekilde, ekonomik ve sosyal sorunların baskısıyla yabancı düşmanlığı özellikle batı Avrupa ülkelerinde kendini gösterebilmektedir. Bütün bu sorunların varlığına rağmen, AB’nin devam eden bir proje olduğunu ve örnek olarak verdiğimiz bu iki sorun da bile demokrasi ve çok kültürlülük anlayışı açısından geçmişe nazaran çok daha iyi bir durumda bulunduğunu belirtmek yanlış olmaz. Söz konusu iki sorun üzerinden konuyu biraz daha açacak olursak;

Aralarında, geçmişte savaflara kadar götüren sınır bölgeleri bulunan ülkelerin varlığına rağmen ya da etnik yapısının, mevcut ülkeden ziyade komşu bir ülke ile daha fazla benzeştiği bölgelerin varlığına rağmen, AB alanında ayrılıkçı çatışmalar asgari düzeyde ortaya çıkmış, çıkanlar da yine ortak demokratik ve hukuki değerler çerçevesinde çözümlenmeye çalışılmıştır. Bunun en yakın örneği olarak Soğuk Savaşın sona ermesinden ve eski rejimlerin yıkılmasından sonra Orta ve Doğu Avrupa ülkelerindeki durumu verebiliriz. Komünist rejimlerin on yıllarca süren etnik kimlikleri ve milli bağlılıkları yok ederek yerine kendi ideolojisi etrafında homojen sosyalist bir

²¹ Martin Kovats, “The Emergence of European Roma Policy”, Guy, Will (der.), **Between Past and Future: The Roma of Central and Eastern Europe**, Hatfield, University of Hertfordshire, 2001, ss. 93-116.

²² Catherine Hoskyns, “The European Union and the Women Within: An Overview of Women’s Rights Policy”, R. Amy Elman (der.), **Sexual Politics and the European Union**, Oxford, Berghahn Books, 1996, s. 13-23.

²³ Talal Asad, “Muslims and European Identity”, Elizabeth Hallam ve Brian V. Street (der.), **Cultural Encounters- Representing ‘Otherness’**, London, Routledge, 2001, s. 16.

²⁴ **Comission of European Communities, “A People’s Europe: Reports from the Ad Hoc Committee,”** Bulletin of the European Communities 7/85, 1985.

kimliği yerleştirme politikalarına²⁵ ve aradan geçen birkaç jenerasyona rağmen, etnik-kültürel aidiyetlerin ve bunlara dayalı tarihi mücadelelerin, eski ulusal sınırlara ilişkin özlemlerin ve problemlerin sanki hiçbir şey olmamış gibi toplumların hafızalarında ve ülkelerin siyasi kültürlerinde yer ettiği gözlenmiştir. Özellikle 1990'ların bu ülkeler açısından olumsuz sosyo-ekonomik koşulları da dikkate alındığında, her türlü iç ve dış manipülasyona açık sayılan ve azınlık sorunları ve etnik çatışmalar hususunda birçoklarını²⁶ yeni bir kaotik dönem açısından endişeye sürükleyen bu durum, söz konusu korkulan sonuca götürmemiştir. Çünkü, AB entegrasyon süreci çerçevesinde geleneksel-tarihi değerlerini, AB'nin siyasi ve ekonomik değerleri ile birleştiren bu ülkeler yeni bir ulusal kimlik inşasına yönelmişler ve geçmişin sorunlarını da bu çerçevede çözme yoluna gitmişlerdir.²⁷ Sonuç olarak, önceki yüzyıllarda neredeyse her on yılda bir savaşın yaşandığı Birlik topraklarında, 60 yılı aşkın bir süredir savaş görülmemiş; bu süre zarfında kıtada görülen tek savaş ise Birlik sınırları dışında kalan eski Yugoslavya topraklarında ortaya çıkmıştır.

Sosyo-ekonomik sorunlara yol açan ve yabancı düşmanlığını körükleyen yasadışı göçü önleyebilmek için de, sorunu göçe kaynaklık eden ülkelerde çözmek amacıyla son on yılda Avrupa Komşuluk Politikası ve Göçe Yönelik Küresel Yaklaşım gibi inisiyatifler geliştirilmiştir. Bu inisiyatiflerin özünde, söz konusu kaynak veya transit ülkelerde demokrasiye, insan haklarına ve hukukun üstünlüğüne dayalı iyi yönetilen ve bu sayede kendi kalkınmasını gerçekleştirebilecek ülkeler kuşağı oluşturmaya çalışılmaktadır.

Aynı şekilde, İspanya'daki²⁸ ya da Doğu Avrupa'daki²⁹ Çingelerin yaşadıkları sıkıntılar ya da kadınlara yönelik şiddet³⁰ AB toplumunda varlığını sürdürmektedir. Ancak bunlara veya sayılan diğer bütün tarihi Ötekilere ait sorunlar da Birliğin demokrasi ve hukuk çerçevesinde mücadele ettiği ve önlemeye çalıştığı hususlardır.

Özetlersek, bugünün AB'si, birçok bakımdan kıta tarihinde Öteki olarak kabul edilmiş gruplara veya anlayışlara kendi demokratik ve çoğulcu yapısı içinde yer

25 Judy Batt, "Introduction", Stephen White, Judy Batt and Paul G. Lewis (der.), **Developments in Central and East European Politics**, London: Macmillan, 1998, ss. 1-14.

26 Mathew Horsman ve Andrew Marshall, *After the Nation-state: Citizens, Tribalism and the New World Disorder*, London: HarperCollins, 1995.

27 Adrian Hyde-Price, **The International Politics of East Central Europe**, Manchester: Manchester University Press, 1996; Attila Agh, **The Politics of Central Europe**, London: Sage, 1998.

28 Paloma Gay Blasco, "This is not a Place for Civilised People: Isolation, Enforced Education and Resistance Among Spanish Gypsies", Carolyn Strange ve Alison Bashford (der.), **Isolation: Places and Practices of Exclusion**, London, Routledge, 2003, ss. 208-221.

29 Will Guy (der.), **Between Past and Future: The Roma of Central and Eastern Europe**, Hatfield, University of Hertfordshire, 2001; Angus Bancroft, **Roma and Gypsy-Travellers in Europe: Modernity, Race, Space and Exclusion**, Avebury, Ashgate Press.

30 Helmut Kury, Joachim Obergfell-Fuchs ve Gunda Woessner, "The Extent of Family Violence in Europe", **Violence Against Women**, Cilt 10, No 7, 2004, ss. 749-769.

vermiştir. Aslında AB'nin yaptığı, ünlü sosyolog Alan Tourain'in³¹ ifade ettiği gibi, Öteki sayılanlarla iletişim kanallarının açılmasını sağlamak ve aynen AB toplumunda olduğu gibi, Öteki sayılanlarda da bir değişim ve kendi kendini yeniden oluşturma çabasının var olduğunu kabul etmektir. Hatta Öteki sayılan kimi unsurlarda bir değişim meydana gelme bile, kendi değerlerinde ve özelliklerinde meydana gelen değişim Ötekilere bakışını da değiştirmiştir.³² Geçmişin Ötekileri ile olan ilişkiler dikkate alındığında, hak ve hürriyetler bağlamında ulaşılan bugünkü düzey, eski düşmanlıkların ve yıkıcı ayrışmaların önemli ölçüde giderildiğini gösterir niteliktedir. Bu ilkesel tutum ve uygulamalar, demokrasi ve çok kültürlülüğün Birlik'te yerleştiğini göstermesi açısından da umut verici sayılabilir.

İşte tam bu noktada, yukarıda sorduğumuz iki soruyu hatırlamak faydalı olacaktır: Geçmişin düşmanlıkları tamamen silindi mi? Demokrasi ve çok kültürlülük gerçekten yeni Avrupa projesinin kimliksel özellikleri olacak derecede içselleştirildi mi? Bizim esas olarak vurgulamak istediğimiz ve AB demokrasisini ve hoş görüsünü test etme açısından asıl turnusol kâğıdı olacağına inandığımız konu Türkiye'nin üyeliğidir. Başka bir ifadeyle, Türklere ve Türkiye'nin üyeliğine yaklaşımları, AB toplumunun hem kendi geçmişiyle hesaplaşması bakımından geldiği noktayı belirlemek hem de demokrasi ve çok kültürlülük düzeyinin ulaştığı noktayı değerlendirebilmek açısından en önemli göstergedir. En önemli gösterge olarak vasıflandırmamız ise, bir sonraki bölümde açıklayacağımız gibi, Türklerin tarihsel olarak, Avrupalılar açısından en öne çıkan Öteki olmalarından kaynaklanmaktadır.

Bu aşamada tekrara düşmek pahasına durduğumuz noktayı daha net bir şekilde ortaya koyacak olursak; sanki AB kendi içinde hukuksal olanla siyasal ya da kimliksel olan arasındaki bütün uyumsuzlukları çözümlenmiş, iş sadece Türkiye'nin ve Türklerin aileye kabul edilmesine kalmış gibi bir durum yok ortada. Daha önce verdiğimiz örneklerde de olduğu gibi, geçmişin diğer toplumsal Ötekilerine ilişkin birtakım sorunlar hala devam etmektedir ya da tarihi, sosyal ya da ekonomik sebeplere dayalı etno-kültürel milliyetçiliğin ortaya çıkardığı gerilimler tamamen yok edilmemiştir. Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri örneğini tekrar hatırlayacak olursak; tarihi bir arka planla beslenen etnik ve kültürel aidiyetler ve bunlara dayalı toplumsal ayrışmalar-sorunlar hala bu ülkelerin realitesidir ancak farklı olan şudur ki, AB'de bu etnik aidiyetlerin, geçmişte olduğu gibi kanlı savaflara yol açmasını önleyecek bir ortak irade tesis edilmiştir. Bu ortak irade, tarihsel çelişki ve çatışmaları ortak değerler çerçevesinde çözmeye ve toplumların geçmişte olduğu gibi birbirlerini Ötekileştirmesini önlemeye çalışmaktadır. Söz konusu ortak irade bireysel, grupsal veya toplumsal hak ve özgürlüklere ilişkin ilerlemeyi olabilecek en ileri noktaya kadar sürdürse ve örneklediğimiz sorunları da ortadan kaldırsa bile, hiçbir zaman ideal olarak belirlenen o tam demokratik ve barışçıl Birliğe ulaşamayacaktır. Çünkü böyle bir Birlik

³¹ Alain Touraine, **Eşitliklerimiz ve Farklılıklarımızla Birlikte Yaşayabilecek miyiz?**, Çev. Olcay Kunal, 2. Baskı, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2002, s. 241.

³² Elizabeth Hallam ve Brian V. Street, "Introduction", Elizabeth Hallam ve Brian V. Street (der.), **Cultural Encounters- Representing 'Otherness'**, London, Routledge, 2000, ss. 1-10.

fotoğrafının çekilebilmesi için, kadrajda kaçınılmaz olarak bulunması gereken bir figür hala bulunmayacaktır: Türkiye.

Avrupa Birliği'nin Kimliksel Sınırı ve En Önemli Öteki

İlk iki bölümde yapılan açıklamalar dikkate alındığında, AB gerek şu ana kadar gerçekleştirdiği politikalar ve gerekse hâlihazırda devam eden sorunlara yaklaşımları açısından demokrasiyi, hukukun üstünlüğünü ve çok kültürlülüğü temel değerler olarak benimsemiş görünmektedir. Sorunların varlığına rağmen, söz konusu değerleri benimseme açısından en azından bir irade ortaya çıkmış ve Birliğin yüzü geçmişe değil geleceğe dönmüştür. Yine önceki açıklamalardan hareketle ve geçmişle kıyaslandığında, AB bağlamında bugünün Avrupasının en önemli kimliksel tanımlamalarından birini şu şekilde yapmak mümkün olabilir: Ötekisine bile kendi içinde yer verebilen bir Avrupa. Yani AB'yi ayırt edici yapan; inanca, ırka ve etnisiteye, cinsiyete ve kişisel tercihlere dayalı olarak geçmişte Öteki muamelesi görenlere de kendi bünyesinde yer verme gayretidir. Bir bakıma AB'de ortak kimlik inşası, geçmişten kazanılan tecrübelerle “mükemmel insan ve toplum” arayışı içinde olmakla yakından ilgilidir.³³ AB'nin başta belirtilen hedeflerine ulaşabilmesi ve kendine özgü demokratik ve çok kültürlü yapılanmasının daha fazla geliştirilebilmesi, söz konusu anlayış üzerinde ısrar edilmesine bağlıdır. Tam bu noktada, baştan beri kasıtlı olarak vurgulamaktan kaçındığımız ve “Avrupa'nın tarihi Ötekisi” dediğinde en ön planda sayılması gereken bir unsurun durumunu analiz etmek, AB'nin bulunduğu yeri tespit etmek açısından faydalı olacaktır.

İslam ve Müslümanlar kıta tarihinde sekizinci yüzyıldan itibaren önceleri İber Yarımadasındaki Endülüs Devleti vasıtasıyla ve daha sonra da on dördüncü yüzyıldan itibaren Osmanlılar sayesinde Avrupa devletlerinin ve toplumlarının en önemli Ötekisi olmuşlardır. Özellikle Osmanlı İmparatorluğu ile olan ilişkiler yüzyıllar boyunca kıtada, ortak düşmana karşı ittifakların ve birleşme hareketlerinin ortaya çıkmasına sebep olmuş, bu durum bir yandan İmparatorluğun asli unsuru olan ve İslam'la özdeşleşen Türkleri en önemli ve uzun süreli Öteki konumuna getirirken diğer yandan da Avrupa ve Avrupalılık bilincinin yerleşmesine katkı sağlamıştır. Sadece dini mücadele ve düşmanlık nedeniyle değil, on dokuzuncu yüzyıldan itibaren oryantalist mantığın da etkisiyle “geri kalmış Doğulu bir toplum” olarak kabul edilen Türkler sosyo-ekonomik ve kültürel açılardan da Avrupa'nın Ötekisi olma rolünü sürdürmüştür.³⁴ Tanzimat'tan beridir batılılaşma ve modernleşme çabalarına rağmen ve hatta 1923'te Cumhuriyetin ilanından sonra bile Avrupalıların gözünde Türklere ait imajda pek bir değişim olmamıştır.³⁵ Dolayısıyla, AB'nin, geçmişle yüzleşerek bugünün ve geleceğin Avrupasını inşa ettiği söylenecekse ve bu yapının kimliksel özellikleri arasında

³³ Husseynov, op. cit., s. 58.

³⁴ Yücel Bulut, **Oryantalizmin Kısa Tarihi**, 2. Basım, İstanbul, Küre Yayınları, 2006.

³⁵ Iver B. Neumann, **Uses of the Other- “The East” in European Identity Formation, Minneapolis**, The University of Minnesota Press, 1999; Mirela-Luminita Murgescu, “The Turk in Romanian History Schoolbooks (19th-20th Centuries)”, **The Image of the Turk in Europe From the Declaration of the Republic in 1923 to the 1990s**. Nedret Kuran Burcoglu (der.), İstanbul, Isis Press, 2000, s. 275-289.

demokrasi ve çok kültürlülüğün ne dereceye kadar yer ettiği tespit edilecekse, bunun için en etkili araç herhalde asırlar boyunca en önemli Öteki rolünü oynamış bir unsurla ilişkilerin izlenmesi olacaktır. Tarihi anlamda Öteki olmuş diğer unsurların, bugünün AB'sindeki konumları, AB demokrasisi ve çok kültürlülüğünü test etme açısından bir şey ifade edecekse; özellikle dini-kültürel bakımdan asırlar boyunca gerek Avrupa devletlerinin politikalarında gerekse toplumlarının hafızalarında ana düşman olarak şekillenen Türklere ve Osmanlı İmparatorluğunun yerine kurulan Türkiye'ye biçilecek rol ve verilecek statü; dini, kültürel, sosyal ve ekonomik ayrımcılığı reddeden AB demokrasisinin ve çoğulcu yapısının ulaştığı düzeyi gösterme açısından çok daha fazla şeyler ifade edecektir.

Avrupa Birliği'nde Türkiye'nin Üyeliğine Bakış

Türkiye'nin AB'ye üyelik serüvenini sanki gökkuşağının altından geçmeye çalışmak gibi “yakınlaştıkça uzaklaşan” bir durum olarak nitelemek yanlış olmasa gerek. Hukuki-prosedürel anlamda 1959'dan beri kat edilen aşamaları dikkate aldığımızda Ortaklık Antlaşması'nın tesisi, tam üyelik başvurusunun yapılması, gümrük birliğine geçilmesi, aday ülke statüsünün kazanılması ve en nihayetinde 2005'te tam üyelik müzakere sürecinin başlaması hedefe doğru yol alındığının göstergesi niteliğindedir. Her ne kadar başka hiçbir ülkenin üyeliğinde olmadığı kadar süreç uzamış olsa da ve özellikle tam üyelik başvurusundan itibaren sürecin her aşamasında Türkiye'ye, başka ülkelerinkinden farklı bir diplomatik dil kullanılsa da bütün bu gelişmeler en azından bir gerçeği defalarca teyit etmiştir: Türkiye'nin bir Avrupa ülkesi olduğunu. Hukuki anlamda AB tarafından ilan edilen bu gerçeğin kaçınılmaz bir sonucu da özü itibariyle baştan beri ifade ettiğimiz ortak kimlik değerlerinden başka bir şey olmayan üyelik kriterlerini yerine getirmesi durumunda, Türkiye'nin Birliğe katılmasının mümkün olacağıdır.

Ancak AB-Türkiye ilişkilerinde atılan bütün bu önemli adımlara rağmen hala tam üyelik noktasında tam bir belirsizlik hâkimdir. Bu durum, müzakere sürecinin usul ve esaslarını belirleyen Müzakere Çerçeve Belgesi'nde de kendini göstermiş ve Belge'de sürecin, sonuçları önceden garanti edilemeyen ucu açık bir şekilde işleyeceği hükmü öngörülmüştür.³⁶ Her ne kadar daha önce müzakere masasına oturan hiçbir ülkenin tam üye olmadan kalkmadığını öne sürenler olsa bile,³⁷ böyle bir hükmün de sadece Türkiye için formüle edildiği bir gerçektir. Başlangıç noktası olarak siyasi ve sosyo-ekonomik yapıları Türkiye'nin çok gerisindeyken Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinin AB'ye katılmaları söz konusu olduğunda, 1993 gibi çok erken bir tarihte bile Kopenhag zirvesinde alınan kararlar bu ülkelerin, gerekli ekonomik ve siyasi kriterleri karşılamaları durumunda üye olacakları taahhüt edilmiştir.³⁸ Dahası, on ülkeye birden üyelik

³⁶ Commission of European Communities, “Negotiating Framework”, (3 Ekim 2005), <http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/turkey/st20002_05_TR_framedoc_en.pdf> (19 Kasım 2009), s. 1.

³⁷ Euractiv, “AB-Türkiye Müzakere Süreci”, <<http://www.euractiv.com.tr/ab-ve-turkiye/link-dossier/ab-turkiye-muzakere-sureci>>, 16 Aralık 2009.

³⁸ Commission of European Communities, “Copenhagen European Council”, Bulletin of the European Communities 6/94, 1993, s. 7-26.

taahhüdü verilmesinden sadece dört yıl önce, Türkiye'nin tam üyelik başvurusuna cevaben hazırladığı raporda Komisyon, Birliğin Tek Pazar hedeflerine ulaşmak amacıyla hâlihazırda üstlendiği ağır yükten dolayı, yeni bir ülkenin tam üyelik meselesini gündemine alamayacağını belirtebilmiştir.³⁹

İşte örnekleri verilen bu “farklı muameleye tabi tutulma” durumları da dikkate alındığında hukuki anlamda iki taraf arasındaki ilişkilerde kat edilen mesafeye rağmen özellikle tam üyelik konusunda AB'nin Türkiye'ye karşı hiçbir zaman samimi olmadığı, oyaladığı hatta açıkça muhalefet edenler bir yana Türkiye'nin tam üyeliğini destekler gibi duruş sergileyen birçok AB'li siyaset adamının da aslında ikiyüzlü davrandığı hususunda⁴⁰ yaygın bir kamuoyu oluşmuştur.

AB Anayasasının Fransa'da 2004 referandumunda reddedilişini, ülkesinin, Türkiye'nin AB adaylığını desteklemesine bağlayan; 2005 yılındaki başkanlık seçim kampanyasını başlattığı konuşmasında bile “Türkiye'nin AB'de yeri yoktur.” şeklinde net bir ifade kullanan Nicolas Sarkozy'nin, her ne kadar görünür açıklamalarında bu düşüncesi coğrafi sebeplere dayansa da, kapalı kapılar ardında dini-kültürel sebepleri öne sürdüğü iddia edilmektedir.⁴¹ Aslında Sarkozy bu yaklaşımı ile, önceki dönemler bir yana AB'nin derinleşme ve genişleme çabalarını hızlandırdığı son yirmi yıl içinde Jacques Delors'dan başlayıp, Valery Giscard d'Estaing, Joseph Ratzinger, Angela Merkel'le çeşitlenen zincirin öne çıkan bir halkasıdır. AB'de ve üye ülkelerde Türkiye'yi hala 1453 tarihiyle hatırlayan⁴² ya da 1683 ruhu ile gören-görmek isteyen⁴³ siyasetçi ve devlet adamlarının sayısı hiçte azımsanacak miktarda değildir. Hatta yakın zamana kadar, Türkiye'yi Avrupa ailesinde görmek istemeyen elitlerin çoğunluğu bu düşüncelerini üstü kapalı bir şekilde ifade ederlerken,⁴⁴ özellikle tam üyelik müzakerelerinin başlamasından sonra daha yüksek sesle konuşur olmuşlardır.

Aslında daha geniş bir çerçeveden baktığımızda, özellikle komünist tehdidin ortadan kalkmasından sonra kendi kamuoylarını yönlendirebilmek ve ortak bir düşman algılamasında buluşturabilmek amacıyla “yeşil tehlikeyi” hedefe koyan Batı dünyası ve bu arada Avrupa ülkeleri son yirmi yılda gittikçe yaygınlaşan bir şekilde Müslümanları ve bu arada Türkleri siyasi anlayışları ve sosyo-kültürel özellikleri açısından geri, tehlikeli ve uyumsuz olarak gösteren bir gayret içine girmiş gibidirler. 1990'lar için çeşitli ülkelere ilginç örneklerle süsleyerek bu Ötekileştirme çabalarını ortaya

39 Commission of European Communities, <Commission Opinion on Turkey's request for accession to the Community, 1989, <http://www.ena.lu/commission-opinion-turkey-request-accession-community-20-december-1989-020005676.html>>

40 Edward Weisband, Aslı Ceyhan Öner ve David P. Dansereau, “Organized Hypocrisy As Negotiation Strategy: Turkish Accession into The European Union”, **International Studies Association Convention 46. Annual Meeting**, Hawaii, 05 Mart 2005.

41 Deniz Altınbaş, “Türkiye-AB İlişkilerinde Sarkozy Fransası Faktörü”, Mayıs 2008, <<http://www.abhaber.com/ozelhaber.php?id=3588>> (18 Aralık 2009).

42 Frederick Quinn, **The Sum of All Heresies: The Image of Islam in the Western Thought**, Oxford, Oxford University Press, 2008.

43 Ian Traynor, “In 1683 Turkey was the Invader. In 2004 Much of Europe Still Sees It That Way” **Guardian**, 22 September 2004, s. 7.

44 Asad, op. cit., s. 13.

koymaya çalışan Ingmar Karlsson durumu şöyle bir cümle ile özetlemektedir:⁴⁵ “Teknolojik gelişmeler, modern iletişim araçları Avrupa ile İslam dünyasını adamakıllı yaklaştırmasına rağmen, İslam dünyası ve Avrupa tarihin hiçbir döneminde, birbirlerine bu denli karşı olmamışlardı.” 11 Eylül ve onun akabinde Avrupa’nın çeşitli ülkelerinde görülen ve faillerinin Müslüman kimliğine sahip oldukları iddia edilen terörist saldırılar da AB toplumunda İslamofobianın artmasına, özellikle siyasal İslam’ın yükselişinden duyulan endişelerin çoğalmasına ve dolayısıyla Türkiye’nin üyeliğine yönelik muhalefetin zemin kazanmasına gerekçe hazırlamıştır.

Türkiye’nin üyeliğine tarihi ya da kültürel gerekçelerle karşı çıkılmasının en somut göstergelerinden biri de 2009 Avrupa Parlamentosu seçim sonuçları olmuştur. Merkez sağ ve aşırı sağ partilerin AB genelinde önemli başarı elde ettiği bu seçimleri gözlemlemek ve özellikle Almanya, Fransa, Avusturya gibi ülkelerde başarı kazanan grupların propagandalarını takip etmek bile sanki AB’nin kendi kimliksel inşa serüveninde başlangıçtan beri bir arpa boyu yol gittiği hissiyatını vermektedir. Birliğin onca sorunu dururken, Türkiye’nin üyeliğine karşıtlığı hem de oldukça şöven-kültüralist yaklaşımlarla ve düşmanca söylemlerle seçim propagandalarına alet etmek⁴⁶ ve bundan da başarılı sonuçlar devşirmek AB’nin demokrasi ve çok kültürlülük adına yürüdüğünü ileri sürdüğü yolun çok uzağına düşmektedir. Vatikan’ın Hıristiyanlık temelinde tanımladığı Avrupa medeniyetini benimsedikleri söylenemese de, AB’deki seküler ve liberal çevrelerin bile, kültürel farklılıkların Türkiye’nin üyeliği önünde bir engel teşkil ettiği yönünde konuşmaktan kaçınmadıkları ileri sürülmektedir.⁴⁷

Burada denebilir ki, Türkiye’nin üyeliğine karşı çıkma özellikle seçim süreçlerinde ulusal veya yerel düzeyde siyasal, sosyal veya ekonomik saikler ve beklentilerle şekillenen bir tercihtir. Elbette ki bu yaklaşımda doğruluk payı vardır ancak unutmamak gerekir ki, Türkiye karşıtlığı sadece yerel-ulusal düzlemde kalmamakta, nihayetinde AB’nin tutumunu da etkilemekte yani Türkiye’nin üyeliği sürüncemede kalmaya devam etmektedir.

Bundan daha önemlisi ve bizim asıl vurgulamak istediğimiz Türkiye’ye ve Türklere karşı çıkılırken başvurulan argümanlardır. Avrupa önceki yüzyıllar bir yana, yirminci yüzyılın ilk yarısındaki Avrupa bile değil. Öyle olmadığı için de yepyeni bir anlayışla kurulan ve yol alan bir Birlik var ortada. Geçmişte düşman bildiği, ayrımcılığa tabi tuttuğu birçok unsuru içinde barındıran bir Birlik. Öte yandan, 21. yüzyıl Türkiye’si de laik-demokratik siyasi yapısı ve pazar ekonomisinin hakim olduğu ekonomik yapısıyla elbette ki, 1900’lerin başındaki yapılanmadan çok farklı ve batılı modern

⁴⁵ Ingmar Karlsson, **İslam ve Avrupa: İnanç Ayrılığı ve Yaşam Birliği**, 2. Basım, İstanbul, Cem Yayınevi, 2000, s. 34.

⁴⁶ Menekşe Tokyay, “Avrupa Parlamentosu Seçimleri Öncesinde Sandıktaki Sürpriz Ülke Türkiye”, (03 Haziran 2009), http://www.referansgazetesi.com/haber.aspx?HBR_KOD=123620&KTG_KOD=239 (10 Ekim 2009), s. 4.

⁴⁷ Jose Casanova, “Religion, European Secular Identities and European Integration”, Timothy A. Byrnes ve Peter J. Katzenstein (der.), **Religion in An Expanding Europe**, Cambridge, Cambridge University Press, 2006, s. 74.

dünyanın benimsediği bir paradigma üzerine oturmaktadır. Türkiye'nin geçirdiği değişim ve geçmişle mukayesesi üzerine ya da mevcut sistemin eksiklikleri üzerine çok şeyler yazılabilir. Ancak bugünün Türkiye'si batılı, modern siyasi ve ekonomik bir yol üzerinde yürüyen; AB kriterlerine ve standartlarına göre de sistemini geliştirmeye çalışan bir ülke konumunda. Gerek AB'nin gerekse Türkiye'nin büyük değişimine rağmen, Türkiye'nin üyeliğini değerlendirirken kullandıkları argümanlar dikkate alındığında, AB'de geniş bir kesimin hala Türkiye'ye bakış açılarının değişmediğini, hala Türkiye'yi ve Türkleri geçmişin Ötekisi olarak algıladıklarını iddia etmek yanlış olmayacaktır. Konu Avrupa'nın geçmişte Ötekisi olmuş diğer unsurlara geldiğinde, daha kapsayıcı ve hoşgörülü bir tutum içine girilirken, Türkiye ve Türkler hala ve yoğun bir şekilde negatif gözle bakılan, kültürel-dini farklılıkların ve tarihi olayların devamlı gündeme getirildiği birer unsur durumunda kalmaktadır. Dolayısıyla, siyaseten de söylene yerel/ulusal düzlemdeki başka dinamiklerin baskısı ile de söylene bu şekilde bir Ötekileştirici zihniyet, AB'nin hâlihazırda taşıdığını iddia ettiği ortak değerler bütünüyle uyumlu gözükmemektedir.

Türkiye'nin üyeliğine karşı oluş ve bu karşı oluşun nedenleri arasında tarihsel-kültürel arka planın etkin varlığı, sadece siyasetçi ve devlet adamları arasında değil; AB üyesi ülkelerin vatandaşları arasında da hüküm sürmektedir. 2005 baharında yapılan bir Eurobarometer araştırması sonuçlarına göre, AB vatandaşlarının gelecekte AB üyesi olarak görmek istedikleri ülkeler sıralamasında en son sırayı Türkiye almakta ve sadece yüzde 35'lik bir kısım Türkiye'nin üyeliğini desteklemektedir (sondan ikinci sırayı da yine dini-kültürel açılardan farklı bir durumda olan Arnavutluk'un alması da resmi tamamlar niteliktedir). Ankete katılanların yüzde 52'si bu üyeliğe karşı iken, yüzde 13'ü de kararsız kalmıştır. Aslında, genel anlamda Birliğin genişlemesine her zaman daha sıcak bakan ve 2004'ten beri Birliğe dâhil olan 10 Orta ve Doğu Avrupa ülkesinin oranları hesaba katılmasa ve 15 eski üye dikkate alınsa, destek oranı daha da aşağıya inecek çünkü Türkiye'nin üyeliği hususunda eski ve yeni üyeler grubu arasındaki fark 16 puandır. İşin ilginç yanı, katılımcıların yüzde 55'i kısmen de olsa Türkiye'nin coğrafi açıdan Avrupa'ya ait olduğunu kabul etmelerine rağmen, yaklaşık aynı oranda bir katılımcı (yüzde 54) iki taraf arasındaki kültürel farklılıkların, Türkiye'nin üyeliğini engelleyecek kadar fazla olduğunu belirtmişlerdir.⁴⁸ Her ne kadar AB vatandaşları daha önce belirtildiği gibi, AB'nin öncelikli ortak değerleri arasında dini görmediklerini söyleseler bile; söz konusu olan Türkiye'nin üyeliği ise, AB'nin bir Hıristiyan-Müslüman kulübü haline dönüşmesinden endişe duymaktadırlar.⁴⁹ Yani normal şartlarda kendilerini ya da AB'yi demokratik-liberal ve laik değerlerle tanımlayan insanlar, konu Türkiye'nin üyeliğine geldiğinde bir anda dini-kültürel unsurları ön plana çıkararak tutum belirleyebilmektedirler.

Tam üyelik müzakere sürecinin başladığı, dolayısıyla Türkiye'nin üyeliğinin daha somut ve yoğun bir şekilde gündemde yer aldığı Ekim 2005 tarihinden itibaren ise,

⁴⁸ European Commission, **Eurobarometer 63**, (Eylül 2005), http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb63/eb63_en.pdf, (14 Eylül 2009).

⁴⁹ Natalya Balytska, "Public Opinion in Turkey And EU Member States on the Turkish EU Membership", **Cross-Regional Discipline Meeting of AFP Fellows**, 22-28 Şubat 2006, s. 16.

Türkiye karşıtlığı belirgin bir şekilde artmaya başlamıştır. Yukarıda sonuçlarını verdiğimiz anketten sadece birkaç ay sonra ve müzakere sürecinin başlamasının hemen ardından yapılan araştırmada, Türkiye'nin üyeliğini destekleyenlerin oranı dört puan birden azalarak yüzde 31 olmuş; karşı olanların oranı da yüzde 55'e çıkmıştır.⁵⁰ Daha sonraki yıllarda da destek oranları aynı düşük seviyede devam etmiştir.⁵¹

AB'de geniş halk kesimlerinin Türkiye'yi ve Türkleri değerlendirirken hala dini-kültürel faktörleri ön planda tuttuğunu göstermesi açısından bir diğer önemli veri hâlihazırda AB ülkelerinde yaşayan Türklerin başta istihdam olmak üzere sosyal yaşamın birçok alanında maruz kaldıkları ayrımcılığa ilişkindir. AB Temel Haklar Ajansı tarafından hazırlanan ve kısmen istatistiksel kısmen mülakatlardan alınan anlatılara dayalı kapsamlı bir raporda bu konuda verilen çarpıcı bilgilerden birkaçını şöyle sıralayabiliriz:⁵² Belçika'da bütün gruplar arasında en yüksek işsizlik oranı erkekler için yüzde 45, kadınlar için yüzde 56 ile Türklere ve Faslılara ait. Bulgaristan'da Bulgarların işsizlik oranı yüzde 9,2 düzeyinde iken, Türklerin oranı yüzde 35'e yaklaşmaktadır. Hollanda'da iş arayan Türklerin ve Faslıların yüzde 60'ı iş görüşmelerinde milliyetlerinden dolayı ayrımcılığa maruz kaldıklarını düşünürlerken, bir işte çalışanların dörtte biri ise işyerinde tacize ve farklı muameleye muhatap olduklarını belirtmişlerdir. En büyük Türk nüfusun yaşadığı Almanya'da, işveren veya personel müdürü konumundaki kişilerle yapılan mülakatlar göstermiştir ki, işe alım kararlarında sadece başvuranların eğitim, yetenek ve iş tecrübelerine bakılmamakta Türkler hususunda kültürel unsurlar ve önyargılar da etkili olmaktadır. Sadece Almanya'da değil, yukarıda sayılanlar da dâhil birçok ülkede de kültürel unsurlar ayrımcılığın en önemli etkeni konumundadır.

Bütün bu verileri ve Türkiye'ye yaklaşım konusundaki genel tabloyu, AB'nin demokrasi ve çok kültürlülük üzerine kurulu ortak kimlik inşa süreci ile irtibatlandırdığımızda durumu şöyle özetleyebiliriz: Ötekinin belirlenmesi, kendisinin ne olduğu ile yakından ilgilidir⁵³ ve AB kimliğinde Avrupa'nın kendisini demokratik ve çoğulcu bir benlikle yeniden tanımlaması-inşa etmesi buna uygun bir Öteki tanımlamasını ve seçimini de gerektirecektir. Soğuk Savaş döneminde, Komünizm ve Doğu Bloku AB'nin tereddütsüz Ötekisi olmuştur çünkü iki taraf arasında, geliştirilmek istenen ekonomik ve siyasi sistemler bakımından tam bir tezat hâkimdi. Oysa Türkiye uzun zamandan beri yüzünü Batı'ya ve AB'ye dönmüş, devlet ve toplum sistemini batılı değerler çerçevesinde şekillendirme gayretindedir. Sistemin kendi içindeki aksaklıklar eleştirilse de, hiçbir surette AB için Öteki konumuna yerleştirilemez. Bölüme giriş yaparken Türkiye'nin AB üyeliğini tanımlamak için kullandığımız "yakınlaşırken

⁵⁰ European Commission, **Eurobarometer 64**, (Aralık 2005), http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb64/eb64_en.pdf, (14 Eylül 2009).

⁵¹ European Commission, **Eurobarometer 69**, (Kasım 2008), http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb69/eb69_part3_en.pdf, (14 Eylül 2009), s. 28.

⁵² EU Agency for Fundamental Rights, Report on Racism and Xenophobia in the Member States of the EU, 2007, <http://fra.europa.eu/fraWebsite/attachments/ar07p2_en.pdf>, (26 Mayıs 2010).

⁵³ Michael J. Shapiro, The Politics of Representation: Writing Practices in Biography, Photography and Policy Analysis, Wisconsin, The University of Wisconsin Press, 1988, s. 101.

uzaklaşan bir durum” tabirine tekrar dönecek olursak; Türkiye, özellikle 1999 sonrasındaki dönemde birbiri ardınca kabul edilen reform paketleri ile AB’ye uyum sürecinde çok ciddi bir hızlanma sürecine girmişken ve bu arada hukuki anlamda 2005’te tam üyelik müzakereleri başlamışken, siyasi elitlerin ve devlet adamlarının Türkiye’yi değerlendirmelerinde geçmiş yüzyılların Ötekileştirici retoriğine hiç tereddüt etmeden sarılmaları ve Türkiye ile AB arasında bir anlamda hiç kapatılmayacak bir mesafe koymaları AB ortak değerlerinin yeterince içselleştirilemediğini düşündürmektedir. Sadece siyasi karar alıcılar tarafından değil, toplumsal doku bakımından da Türkiye konusunda yaygın bir şekilde sürdürülen bu anlayış, Birliğin demokratik-çoğulcu ve çok kültürlü yapısının yeterince olgunlaşmak bir yana hala geçmişin reflekslerinin etkisinde kaldığını göstermektedir.

Son olarak belirtilmesi gereken bir nokta da şu ki; AB’de, Türkiye’nin üyeliği hususunda hem de demokrasi ve çok kültürlülük gibi temel ilkelerden hareketle destekleyici argümanları ileri süren çok sayıda kişi ya da gruba rastlamak mümkündür. Söz konusu destekleyici argümanlara yer vermek bu çalışmanın kapsamı dışındadır. Bu şekilde farklı görüşlerin ve lehte/aleyhte argümanların karşılaşması genel anlamda yapılandırıcı yaklaşımın kimlik inşası sürecine uygun düşerken; aynı zamanda bizzat Birliğin öngördüğü demokratik kimliğin doğal bir yansıması olarak da kabul edilebilir. Ancak doğal olmayan ve bu çalışmanın esasını teşkil eden husus Türkiye’nin üyeliğine karşı çıkılırken, tarihi-kültürel unsurlarla beslenen ötekileştirici mantığın hala ve hatta daha da görünür bir şekilde AB coğrafyasında varlığını sürdürmesidir. AB’de var olduğu iddia edilen demokrasi ve çok kültürlülük anlayışının bu mantığı kendi içinde zayıflatması ümit edilecekken; tam tersine söz konusu mantığın hala yaygın ve güçlü bir çevreye sahip olması, demokrasi ve çok kültürlülüğe dayalı bir AB ortak kimliğinin yeterliliği hususunda şüpheleri artırmaktadır.

Sonuç

Avrupa Birliği, kurucu unsuru durumundaki vatandaşlarına demokratik, insan haklarına ve hukukun üstünlüğüne saygılı, çok kültürlü ve bunları tamamlayan ekonomik refahın sağlandığı bir sistem, bir yaşam çevresi vaat etmektedir. İşte bu gelişme perspektifinin ve onu şekillendiren temel ilkelerin bizzat kendisidir ki, Türkiye’nin AB’ye girmesi hususunda en büyük gerekçeyi oluşturmaktadır. Dönemin başbakanının 2000’li yılların başında söylediği ve AB-Türkiye ilişkilerinde turnusol vazifesi gören meselelerden biri olan Kürtlerin durumuna vurgu yaptığı, “AB’nin yolu Diyarbakır’dan geçer” sözü, daha demokratik, hukukun üstünlüğüne ve insan haklarına saygılı ve bölgeler bazında dengeli bir ekonomik kalkınmayı başarabilmiş, bu sayede de AB üyeliğine hak kazanabilmiş bir Türkiye için yol haritasını özetler nitelikteydi. Bu retorikten esinlenerek, Avrupa’da, yukarıda parametreleri verilen Birliğe ulaşma idealinin gerçekleştirilebilmesi için izlenecek yol haritasının mutlaka Türkiye’nin üyeliğini de kapsayacak şekilde çizilmesi gerektiğini, aksi takdirde söz konusu ideale gerçek anlamıyla kavuşulamayacağını belirtmek gerekir.

Tarihsel anlamda Ötekisi olan diğer bütün unsurları, kendi demokrasi ve hoşgörü potasında legalleştirme ve içselleştirme hususunda oldukça mesafe kat eden bir AB’nin,

en önemli ve iz bırakıcı Ötekisi olabilmiş bir unsurla da bütünleşecek olması demokrasi ve çok kültürlülük üzerine kurulu siyasi kimliğinin ulaştığı olgunluk seviyesini ortaya koyacaktır. Böylece Türkiye'nin üyeliği, aynen diğer tarihsel Ötekilerde olduğu gibi, hatta onlardan daha belirgin ve etkili bir şekilde, hem geçmişin negatif boyutunu yok etmek ve hem de yeni katkılarıyla AB siyasi kimliğinin şekillenme sürecine dinamizm katacaktır.

Elbette ki, diğer hususlarda olduğu gibi Türkiye konusunda da yüzyıllarca süren savaşların ve aykırılıkların toplum hafızasından silinmesi pek kolay olamayabilir. Ancak bir yandan Türkiye'nin geçirdiği değişim ve yeni gelişme perspektifi diğer yandan da tam üye olması halinde, Birliğe sağlayabileceği çok yönlü faydalar anlatılarak toplumsal bir yeniden eğitim ve zihinsel inşa süreci gerçekleştirilebilir. Burada tek yapılması gereken, başka Ötekileri değerlendirirken veya olaylara yaklaşırken kullanılan ölçütün Türkiye'nin üyeliği hususunda da göz önünde bulundurulmasıdır. Yani geçmişi dikkate alarak değil de, bugünü ve geleceği hesaba katarak yargılama yapmak. Nasıl ki AB diğer Ötekilerle iletişim köprülerini kurup onların da bir değişim ve yeniden oluşum içerisinde olduğu yönünde genel olarak toplumda bir kanaat uyandırmaya çalışıyorsa; aynı tutumu Türkiye hususunda da sergilemelidir.

Bu çerçevede, AB'nin ve üye ülkelerin politikacılarının seçim kampanyalarında ya da izledikleri politikalarda geçmişin düşmanlıklarını veya dini-kültürel farklılıkları gündeme getirerek Türkiye'nin üyeliğine karşı duruş sergilemekten vazgeçmeleri gerekmektedir. Aslında, yönetim ve politika kadrolarının Türkiye konusunda izledikleri böylesine önyargılı tutumdur ki, geniş AB toplumunda Türkiye'nin üyeliği konusunda zihniyet değişimine imkân vermemektedir. Bütünleşme hususunda raportörlükte yapan bir Avrupa Parlamentosu üyesinin sözleri durumu özetler niteliktedir: "Bir politikacı toplum hazır değil dediği zaman, bunun anlamı politikacılar Türkiye'nin üyeliğinin faydalarını halka anlatmak hususundaki görevlerini tam anlamıyla yerine getirmemişler demektir."⁵⁴ Ortadoğu'da ve küresel dengelerde söz sahibi olmasından enerji sorununun çözümüne; işgücü ihtiyacının karşılanmasından güvenlik hususundaki etkilerine kadar Türkiye'nin AB'ne üyeliğinin getireceği avantajlar hususunda çok şeyler söylenebilir. Ancak çıkarlardan ziyade değerlerle şekillendirilmeye çalışıldığını söylediğimiz AB'nde Türkiye'nin üyeliği istenecekse, çıkış noktası olarak sık sık yapıldığı gibi söz konusu maddi beklentiler değil de,⁵⁵ bizim bu makalede izah etmeye çalıştığımız Öteki olma konumundan dolayı elde edilecek kazançlar önde tutulmalıdır.

Türkiye açısından da yapılması gereken AB toplumunu, ülke hakkında bilgilendirmek hususunda daha fazla iletişim köprüleri kurmak ve çok yönlü tanıtım faaliyetlerine girişmektir. Ancak bunlar sadece birer yöntemdir. Türkiye'nin AB için hazırlanması ve standartlara uyumu elbette ki tam üyelik için önemlidir ancak aynı

⁵⁴ Alain Servantie, Ibid.

⁵⁵ Michel Rocard ve Olivier Ferrand, "La Turquie a sa place dans une Europe politique", *Liberation*, 13 Kasım 2009.

derecede önemli ve öncelikli olan AB'nin, Türkiye için hazırlanmasıdır. AB'de veya üye ülkelerde politika belirleyicilerin, Türkiye'ye mevcut bakışları üzerinden kendi kimliksel değerlerinin yeterince olgunlaşmadığını görebilmeleridir. Tarihi sebeplerin ya da dini-kültürel farklılıkların Türkiye'nin üyeliğini engelleyen değil de, tam aksine AB'nin gerçek anlamda bir siyasi birlik olmak amacıyla yürüdüğü yolda ortak kimliğinin şekillenmesine katkı sağlayacak unsurlar olduğunu bilmeleridir.

Türkiye sadece AB'nin demokratik-liberal söylemini kendisine gelişme yolu ve siyasi kimlik olarak seçmiş olmasından dolayı değil, bunun da ötesinde, bu seçimi nüfusunun hemen hemen tamamı Müslüman bir ülke olarak yapmış olmasıyla da önemlidir. Türkiye'nin üyeliğinin AB açısından anlamı sadece kendi tarihi Ötekisini kabul ederek, demokratik ve çok kültürlülük yönünün ulaştığı olgunluk aşamasını kanıtlamakla sınırlı kalmayacaktır. Aynı zamanda Birlik, süreklilik arz eden kendini inşa sürecinde, özellikle kimlikli inşa sürecinde, İslami toplum ile demokratik-laik devlet sistemini bir arada yaşatan böylesine önemli bir örneğin normatif gücünden yararlanabilecektir. Bu güç, AB yönetiminin ve toplumunun hem kendi toprakları üzerinde yaşayan Müslüman nüfusla hem de diğer Müslüman coğrafyalarla iletişimini geliştirerek siyasi birlik hedeflerine ulaşmasını ve hâlihazırda Öteki olarak kabul ettiği birtakım sorunlarla da mücadelesini kolaylaştıracaktır. Kendi coğrafyasında yaşayan Müslüman nüfusla iletişiminin artması toplumsal anlamda mücadele ettiği ve Öteki olarak kabul ettiği ayrımcılık, yabancı düşmanlığı, ırkçılık gibi sorunlarla başa çıkabilmesini kolaylaştıracaktır. Aynı şekilde, 11 Eylül saldırılarından itibaren Avrupa'da hız kazandığını belirttiğimiz siyasal İslam endişesinin panzehiri de Türkiye modeli olacaktır. Başka coğrafyalardaki Müslüman toplumlarla artan iletişimi de hem yasadışı göç gibi sorunlarını çözmede kolaylık sağlayacak hem de Birliğin en baştan beri sürdürdüğü küresel etkinliğini artırma hedefine katkıda bulunacaktır. Türkiye'nin üyeliği üzerinden sağlanacak bütün bu artçı faydalar da, en nihayetinde AB ortak kimliğine ve siyasi birlik idealine olumlu destek olacaktır.

Kaynakça

- Emanuel ADLER, “**Seizing the Middle Ground: Constructivism in World Politics**”, *European Journal of International Relations*, Cilt 3, No 3, 1997, s. 319-363.
- Attila AGH, **The Politics of Central Europe**, London, Sage, 1998.
- Deniz ALTINBAŞ, “Türkiye-AB İlişkilerinde Sarkozy Fransası Faktörü”, Mayıs 2008, <<http://www.abhaber.com/ozelhaber.php?id=3588>> (18 Aralık 2009).
- Talal ASAD, “Muslims and European Identity”, Elizabeth Hallam ve Brian V. Street (der.), **Cultural Encounters- Representing ‘Otherness’**, London, Routledge, 2001, s. 16.
- Natalya BALYTSKA, “Public Opinion in Turkey And EU Member States on the Turkish EU Membership”, **Cross-Regional Discipline Meeting of AFP Fellows**, 22-28 Şubat 2006, s. 16.

- Paloma Gay BLASCO, “This is not a Place for Civilised People: Isolation, Enforced Education and Resistance Among Spanish Gypsies”, Carolyn Strange ve Alison Bashford (der.), **Isolation: Places and Practices of Exclusion**, London, Routledge, 2003, ss. 208-221.
- Stefan BERGER, “Representations of the Past: The Writing of National Histories in Europe”, **Debatte**, Cilt. 12, No. 1, 2004, ss. 73-96.
- Robert BİDELEUX and Ian JEFFRİES, **A History of Eastern Europe**, London, Routledge, 1998.
- Yücel BULUT, **Oryantalizmin Kısa Tarihi**, 2. Basım, İstanbul, Küre Yayınları, 2006.
- Jose CASANOVA, “Religion, European Secular Identities and European Integration”, Timothy A. Byrnes ve Peter J. Katzenstein (der.), **Religion in An Expanding Europe**, Cambridge, Cambridge University Press, 2006, s. 74.
- Comission of European Communities, “A People’s Europe: Reports from the Ad Hoc Committee,”** Bulletin of the European Communities 7/85, 1985.
- Comission of European Communities, “Copenhagen European Council,”** Bulletin of the European Communities 6/94, 1993, s. 7-26.
- Comission of European Communities, “Negotiating Framework”, (3 Ekim 2005), <http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/turkey/st20002_05_TR_framedoc_en.pdf> (19 Kasım 2009), s. 1.
- Norman DAVİES, Avrupa Tarihi, **Mehmet Ali Kılıçbay (Çev. Ed.), Ankara, İmge Kitabevi, 2006, s. 1206.**
- Gerard DELANTY ve Chris RUMFORD, **Rethinking Europe**, London, Routledge, 2005, s. 28.
- EP-CIA (European Parliament Committee on Institutional Affairs),** Report on the Amsterdam Treaty, **Strasbourg, 5 November 1997, s. 15.**
- Euractiv, “AB-Türkiye Müzakere Süreci”, <<http://www.euractiv.com.tr/ab-ve-turkiye/link-dossier/ab-turkiye-muzakere-sureci>>, 16 Aralık 2009.
- EU Agency for Fundamental Rights, Report on Racism and Xenophobia in the Member States of the EU, 2007, <http://fra.europa.eu/fraWebsite/attachments/ar07p2_en.pdf>, (26 Mayıs 2010).
- European Commission, **Eurobarometer 63**, (Eylül 2005), http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb63/eb63_en.pdf, (14 Eylül 2009).
- European Commission, **Eurobarometer 64**, (Aralık 2005), http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb64/eb64_en.pdf, (14 Eylül 2009).
- European Commission, **Eurobarometer 69**, (Kasım 2008), http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb69/eb69_part3_en.pdf, (14 Eylül 2009), s. 28.

- European Commission, **Eurobarometer 69 – Values of Europeans**, (Kasım 2008), <http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb69/eb69_values_en.pdf> (10 Ekim 2009).
- Josep FONTANA, **Çarpıtılmış Geçmişe Ayna-Avrupa'nın Yeniden Yorumlanması**, İstanbul, Literatür Yayıncılık, 2003, s. 88.
- Will GUY (der.), **Between Past and Future: The Roma of Central and Eastern Europe**, Hatfield, University of Hertfordshire, 2001; Angus Bancroft, **Roma and Gypsy-Travellers in Europe: Modernity, Race, Space and Exclusion**, Avebury, Ashgate Press.
- Elizabeth HALLAM and Brian V. STREET, "Introduction", Elizabeth Hallam ve Brian V. Street (der.), **Cultural Encounters- Representing 'Otherness'**, London, Routledge, 2000, s. 1-10.
- Anja V. HARTMANN and Beatrice HEUSER (der.), **War, Peace and World Orders in European History**, London, Routledge, 2001.
- Richard HİLL, **We Europeans, Brussels, Europublications, 1995.**
- Ted HOPF, "The Promise of Constructivism in International Relations Theory", **Andrew Linklater (der.)**, **International Relations: Critical Concepts in Political Science, London, Routledge, 1998, s. 1756-1783.**
- Catherine HOSKYNS, "The European Union and the Women Within: An Overview of Women's Rights Policy", R. Amy Elman (der.), **Sexual Politics and the European Union**, Oxford, Berghahn Books, 1996, s. 13-23.
- Adrian HYDE-PRICE, **The International Politics of East Central Europe**, Manchester, Manchester University Press, 1996.
- A. HUSSEYNOV, "Ethical Basis of European Identity", **Nedret Kuran Burçoğlu (der.)**, **Multiculturalism: Identity and Otherness, İstanbul, Boğaziçi University Press, ss. 57-61.**
- Ingmar KARLSSON, **İslam ve Avrupa: İnanç Ayrılığı ve Yaşam Birliği**, 2. Basım, İstanbul, Cem Yayınevi, 2000.
- Martin KOVATS, "The Emergence of European Roma Policy", Guy, Will (der.), **Between Past and Future: The Roma of Central and Eastern Europe**, Hatfield, University of Hertfordshire, 2001, ss. 93-116.
- Helmut KURY, Joachim OBERGFELL-FUCHS and Gunda WOESSNER, "The Extent of Family Violence in Europe", **Violence Against Women**, Cilt 10, No 7, 2004, s. 749-769.
- Martin MARCUSSEN et al., "Constructing Europe? The Evolution of Nation State Identities", Thomas Christiansen, Knud Erik Jorgensen ve Antje Wiener (der.), **The Social Construction of Europe**, London, Sage, 2001, ss. 101-121.

- Krzysztof MICHALSKI, "Introduction", Krzysztof Michalski (der.), **What Holds Europe Together?**, Budapest, Central European University Press, 2006, s. 11.
- Lambros Couloubaritsis et al., **The Origins of European Identity**, Brussels, European Interuniversity Press, 1993.
- Mirela-Luminita MURGESCU, "The Turk in Romanian History Schoolbooks (19th-20th Centuries)", **The Image of the Turk in Europe From the Declaration of the Republic in 1923 to the 1990s**, Nedret Kuran Burcoglu (der.), İstanbul, Isis Press, 2000, s. 275-289.
- Iver B. NEUMANN, **Uses of the Other- "The East" in European Identity Formation, Minneapolis**, The University of Minnesota Press, 1999.
- Vivienne ORCHARD, "Culture as Opposed to What", **European Journal of Social Theory**, Cilt 5, No 4, 2002, ss. 419-433.
- Sven PAPCKE, **"Who Needs European Identity and What Could It Be?"**, Brian Nelson (der.), **The Idea of Europe**, Oxford, Berg, s. 72.
- Bkikhu PAREKH, **Rethinking Multiculturalism-Cultural Diversity and Political Theory**, 2. Baskı, New York, Palgrave Macmillan, 2006, s. 147.
- Sergei PROZOROV, "Border Regions and the Politics of EU-Russian Relations", Working Papers Series in EU Border Conflicts Studies, <<http://www.polsis.bham.ac.uk/documents/research/euborderconf/wp03-border-regions-the-politics-of-EU.pdf>> (19 Aralık 2009).
- Frederick QUINN, **The Sum of All Heresies: The Image of Islam in the Western Thought**, Oxford, Oxford University Press, 2008.
- Michel ROCARD ve Olivier FERRAND, "La Turquie a sa place dans une Europe politique", **Liberation**, 13 Kasım 2009.
- Denis De ROUGEMONT, **The Idea of Europe**, London, Collier-Macmillan, 1966.
- Michael J. SHAPIRO, **The Politics of Representation: Writing Practices in Biography, Photography and Policy Analysis**, Wisconsin, The University of Wisconsin Press, 1988, s. 101.
- Cris SHORE, "Imagining the New Europe: Identity and Heritage in European Community Discourse", Paul Graves-Brown et al. (der.), **Cultural Identity and Archaeology: The Construction of European Communities**, London, Routledge, 1996, ss. 96-116
- Carl F. STYCHİN, "Sexual Citizenship in the European Union", **Citizenship Studies**, Cilt 5, No 3, 2001, ss. 285-301.
- Alain TOURAİNE, **Eşitliklerimiz ve Farklılıklarımızla Birlikte Yaşayabilecek miyiz?**, Çev. Olcay Kunal, 2. Baskı, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2002, s. 241.

Menekşe TOKYAY, “Avrupa Parlamentosu Seçimleri Öncesinde Sandıktaki Sürpriz Ülke Türkiye”, (03 Haziran 2009), http://www.referansgazetesi.com/haber.aspx?HBR_KOD=123620&KTG_KOD=239 (10 Ekim 2009), s. 4.

Ian TRAYNOR, “In 1683 Turkey was the Invader. In 2004 Much of Europe Still Sees It That Way” **Guardian**, 22 September 2004, s. 7.

Joseph H. WEİLER, “The Reformation of European Constitutionalism”, **Journal of Common Market Studies**, Cilt 35, No 1, 1997, s. 97-131; Andrew Linklater, **The Transformation of Political Community**, Oxford, Blackwell, 1998.

Edward WEİSBAND, Aslı Ceyhan ÖNER and David P. DANSEREAU, “Organized Hypocrisy As Negotiation Strategy: Turkish Accession into The European Union”, **International Studies Association Convention 46. Annual Meeting**, Hawaii, 05 Mart 2005.